

ZAPPE LÁSZLÓ

KERÜLŐUTAK

NAGY IGNÁC: TISZTÚJÍTÁS

A választások évében természetesen két vidéki színházunkban is előkerült Nagy Ignác másfél évszázados darabja, a *Tisztújítás*. A téma időszerű, lehet tehát számítani a közönség érdeklődésére. Kérdés csak az, vajon időszerű-e a reformkor, rá tud-e hangolódni arra színház és néző egyaránt. Felis

merhetők-e az akkori nyelv, az akkori szokások, az akkori színházi klisék alatta mi mai választási és főképp életkérdéseink? Ebben a kellemes szerelmi és közéleti vetélkedésben találunk-e valamit, ami komor kampányidőszaki hangulatunkkal találkozik, netán azt felderíti? Igényesebb színrevitel azt a kérdést sem kerülheti meg,

hogy milyen a kapcsolatunk múltunkkal? Tudunk-e egyáltalán kapcsolatot teremteni vele? Eleven-e számunkra, bennünk ez a múlt, s ha igen, az jó-e vagy sem, ha pedig nem, akkor nyertünk-e vagy veszítettünk e veszteséggel? Több törésvonal mentén szétdarabolódott társadalmunkban az is felmerülhet, hogy az érintetlenebb vidék ugyan még őriz valamit abból, amiből a múlt század negyvenes éveiben ez a darab táplálkozott, de a modernizálódott főváros már végképp elszakadt attól a világtól. Erre utalhat az

is, hogy Pesten senkinek sem jutott eszébe a Tisztújítással fogadni az országos tisztújítást.

Kaposváron a modernizációval küszködő örök magyar vidék kerül a színpadra. Miközben az urak, az értelmiségiek szerelmi és politikai csatáikat vívják, intrikáikat folytatják, a cselédek technikai csodabogarakkal bibelődnek. A levelet pedál nélküli kétkerekű faszerkentyűn gördülve hurcolják, a kertben felállítanak egy villanyhajtású tusolót, amelyhez viszont az áramot pedálozással lehet előállítani. A Pestről jött SZO-

balány ki is próbálja. Khell Csörsz fűcsomós, nagyjából rendben tartott, realiztikus falusi tájat állított a színpadra. A játékteret haránt ösvény szeli át, itt játszódnak le az utcai jelenetek, s csak könnyen átléphető, alacsony korlát keríti a főorvos portáját, ahol a legfontosabb események történnek. Az alispán ügyeit hasonlóan elrendezett teremben intézi, mintha éppen tatarozás alatt állna a megyeháza, oldalt szék- vagy padsor letakarva, átlósan pedig nagyjából a falusi utca nyomvonalát követő palló kigyózik. Cselényi Nóra ruhái vagy ötven esztendővel későbbre helyezik a reformkori történetet, nagyjából a századforduló tájára.

Az előadás fő erénye azonban a színészek játéka. Bezerédi Zoltán rendezésében sikerül eleven emberi figurákat, jellemeket formálniuk a vigjátéki klisékből és politikai szócsövekből. S egyúttal sikerül eltakargatni a történet apró dőccenőit, dramaturgiai nehézségeit. A karikírozás és a helyzetkomikum maximális kihasználása többnyire egyensúlyban marad a jellemábrázolással. A főbb szereplők politikai elvei és szerelmi vérmérséklete köré teljes személyiség formálódik. Hunyadkürti György pipogya, a politikus főorvosa jámbor, szinte derüselkeseredettséggel viseli az egész előadás alatt annak következményeit, hogy egyszer merészelt megkörnyékezni egy kacér szobalányt. A fontolva haladó szolgabíró tisztességét Spindler Béla kicsinyt nehézkes elmével is megtoldja. A rohanvást haladni kívánó pesti ügyvéd Znamenák István alakításában gátlástalan, hebehurgya törtetőnek is mutatkozik. Börcsök Enikő a szép özvegyet, akinek kezéért és vagyonáért nem utolsósorban folyik a politikai csata, okos, sőt rafinált, megfontolt, emancipált asszonynak mutatja, a politikával divatszerűen foglalkozó orvosnét Pogány Judit kedves, gyermeg vonásokkal árnyalja. Pontos karaktereket formái Lipics Zsolt, Némédi Árpád, Szula László, Kelemen József, Törköly Levente, kiváló epizódalakítás Tóth Béla öreg zsidó fogadósa, Csapó Virág pedig a szobalány szerepében az egész előadás alaphangját adja meg a házból kihallatszó hamis dalolásával: a minőségigény nagyvonalú mellőzéséről szól ez a kántálás.

Csekély erőlködéssel a darabból kiolvashatók lennének akár mai pártálláspontok is. Konzervativizmus és gyökeres felforgatás között Nagy Ignác a fontolva haladásra szavazott. A kaposvári előadás nem annyira a politikai álláspontok ütközésére, mint inkább a választásokat övező kor-

rupcióra, manipulációra, az emberi minőség hanyatlására, a végeredmény véletlenszerűségére irányítja a figyelmet.

Szolnokon viszont zenés vígjátékká alakult a *Tisztújítás*. Várady Szabolcs verseire Másik János gusztyusos múlt századi románcokkal töltötte meg az előadást. Szőke István pedig hársány népszínművet rendezett. Szegő György csinos, tiszta kisvárosi utcát, udvart, szobabelsőket varázsolt a zsinórpadlásról leereszkedő festett vászra, Fekete Mária elegáns reformkori ruhákba öltöztette a szereplőket. A rendező pedig szokásához híven folytonos hangoskodásra bírta őket. Kiváltképp Dobos Ildikó alája érvényesül, úgy szól, mintha süket lenne a főorvos felesége. A szereposztás egyébként nagyrészt véletlenszerűnek tetszik, három-négy férfiszerepet nyugodtan fel lehetne cserélni. Alkatilag jellegtelen, színészilag jelentéktelen figurák szakszerűen ágálnak a színpadon. Kivétel Czibulás Péter, akit a főorvos szerepében akadnak emberi pillanatai, és Kaszás Mihály, aki viszont mintha a víziből lopta volna át Hajlósai aljegyző erősen elrajzolt alakját.

A népszínműves, vígjátéki szándékot mutatja az is, hogy a házasság és a politikai karrier kettős boldogsága felé tartó szerelmes még bonvivánnak is túl fiatal, Várnai Szilárd mintha egyenesen az iskolapadból csöppent volna a szolgabíró-ságba. Igaz, nagyon rokonszenves, és szépen énekel, de a kiérlelt politikai nézetek éppoly távol állnak tőle, mint a szép özvegy iránti hosszan titkolt, tartózkodó szenvedély. Ez utóbbi vonatkozásban azonban legalább némi kamaszos gátlásssággal kölcsönöz realitást a figurának, ami azonban nemigen illik a jövendő alispáni hivatalhoz. Kéner Gabriella víg özvegye szép és fiatal, de alapvetően hamis. Bátorsága meggondolatlanság, életkedve hisztéria, cselészövénye pusztán könnyelmű kockázatvállalás.

Az előadás különben szórakoztató. Kellemes tavaszi mulatság, alkalmas évad végi jutalom a hűségese bérlőknek. De a bemutató idején valószínűleg senkinek sem jutatta eszébe a közelgő választásokat. Akárcsak a kaposvári előadás. Az többről szolt a napi aktualitásnál, a szolnoki kevesebbről. A maga módján mindkét produkció igazolta, hogy mit ér színházban a tematikus időszerűség.

Mindkét előadás rendezőjét dicséri egyébként, hogy egyikük sem próbálta meg közvetlenül aktualizálni a reformkori darabot. Mindketten kerülőutat választottak. A kaposvári produkció a modernizáció görceivel szembesíti Nagy Ignác vígjátékát, a szolnoki egy felpörgetett, kihangsított népszínművé alakítva szeretné hozzáink közelíteni. Az előbbi szellemi, mentalitásbeli közönséget talál jelen és múlt között, az utóbbi a színpadi forma külsőségeinek hisztériázásával

próbál közelebb kerülni igazgatóbb korukhoz. Az előbbi az emberi lényegben, jellemében, viselkedésben talál hasonlóságokat, a másik csak a kocsmajelenetek komikumával tud határos lenni. Az előbbi úton messzebb jutni. Az utóbbi is járható. De csak helyben.

Nagy Ignác: *Tisztújítás* (kaposvári Csiky Gergely Színház)

Dramaturg: Eörsi István. Zene: Hevesi András. Diszlet: Khell Csórsz m. v. Jelmz: Cselényi Nóra. Segéd-rendező: Hoek László és Homung Gábor. Világítástervező: Bányai Tamás. Rndező: Bezerédi Zoltán.

Szereplők: Hunyadkúrti György, Pogány Judit, Börscsök Enikő, Csapó György, Spindler Béla, Lipics Zsolt,

Znamenák István, Némédi Árpád, Tóth Béla, Szula László, Kelemen József, Törköly Levente, Csapó Virág.

(Szolnoki Szigligeti Színház)

Zene: Másik János. Versek: Várady Szabolcs. Diszlet: Szegő György. Jelmz: Fekete Mária m. v. Zenei vezető: Verebély József. Rndező: Czeizel Gábor. Rndező: Szőke István m. v.

Szereplők: Czibulás Péter, Dobos Ildikó, Kéner Gabriella, Magyar Tivadar, Várnai Szilárd, Kaszás Mihály, Vasvári Csaba, Kákonyi Tibor, Ujjaky László, Horváth Gábor, László Sándor, Gombos Judit, Szabó Csaba, Áru László, Czákó Jenő, Czákler Kálmán, Fazekas Attila, Szöllösi Zoltán.